

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Confessio Fidei Exhibita Invictiss. Imp. Carolo V. Cæsari
Aug. in Comicijs Avgvstæ. Anno M. D. XXX.**

Melanchthon, Philipp

Vitebergæ, 1542

VD16 C 4714

De Potestate Ecclesiastica.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35748

ARTICVLI FIDEI

mundo, & querere uitæ genus quod Deo magis placeret, nec uidebant Deo seruiendum esse in illis mandatis, quæ ipse tradidit, non in mandatis, quæ sunt excogitata ab hominibus. Bonum & perfectum uitæ genus est, quod habet mandatum Dei. De his rebus necesse est admonere homines. Et ante hæc tempora reprehendit Gerson errorem Monachorum de perfectione, & testatur suis temporibus nouam uocem fuisse, quod uita Monastica sit status perfectionis.

Tam multe impie opiniones hærent in uotis, quæ mercantur remissionem peccatorum & iustificationem, quod sint perfectio Christiana, quod seruent consilia & præcepta, quod habeant opera supererogationis. Hæc omnia cum sint falsa & inania, faciunt uota irrita.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

MAGNÆ disputationes fuerunt de potestate Episcoporum, in quibus nonnulli incommode commiscuerunt potestatem Ecclesiasticam, & potestatem gladij. Et ex hac confusione, maxima bella, maximi motus extiterunt, dum Pontifices freti potestate

P R A E C I P V I.

potestate clauium, non solum nouos cultus instituerunt, reſeruatione caſuum, uiolentis excommunicationibus conſcientias onerauerunt, ſed etiam regna mundi transferre & Imperatoribus admittere Imperium conati ſunt. Hæc uitia multo ante reprehenderunt in Eccleſia homines pij & eruditi. Itaq; noſtri ad conſolandas conſcientias, coacti ſunt oſtendere diſcrimen Eccleſiaſticae poteſtatis, & poteſtatis gladij, & docuerunt utramq; propter mandatum Dei religioſe uenerandam & honore afficiendam eſſe, tanquam ſumma Dei beneficia in terris.

Sic autem ſentiunt, poteſtatem clauium, ſeu poteſtatem Episcoporum, iuxta Euangelium, poteſtatem eſſe ſeu mandatum Dei, prædicandi Euangelij, remittendi & retinendi peccata, & adminiſtrandi Sacramenta. Nam cum hoc mandato Chriſtus mittit Apoſtolos, Sicut miſit me pater, ita & ego mitto uos. Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis peccata, retenta ſunt. Marci. 16. Ite prædicare Euangelium omni creaturae, &c.

Hæc poteſtas tantum exercetur docendo ſeu prædicando Euangelium, & porrigendo ſacramenta

ARTICVLI FIDEI

menta, uel multis uel singulis iuxta uocationem, quia conceduntur non res corporales, sed res eterne, iusticia eterna, spiritus sanctus, uita eterna. Hæc non possunt contingere nisi per ministerium uerbi & sacramentorum, sicut Paulus dicit, Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Itaq; cum potestas Ecclesiastica concedat res æternas, & tantum exerceatur per ministerium uerbi, non impedit politicam administrationem, sicut ars canendi nihil impedit politicam administrationem. Nam politica administratio uersatur circa alias res quam Euangelium. Magistratus defendit non mentes, sed corpora & res corporales, aduersus manifestas iniurias, & coercet homines gladio, & corporalibus penis, ut iusticiam civilem & pacem retineat.

Non igitur commiscende sunt potestates, Ecclesiastica & civilis, Ecclesiastica suum mandatum habet, Euangelij docendi & administrandi sacramenta. Non irrumpat in alienum officium, non transferat regna mundi, non abroget leges Magistratum, non tollat legitimam obedientiam, non impediatur iudicia de ullis civilibus ordinationibus aut contractibus, non præscribat leges magistrati.

PRÆCIPVI.

Bus de forma reipublice, sicut dicit Christus, Regnum meum non est de hoc mundo. Item, Quis constituit me iudicem aut diuisorem super uos? Et Paulus ait Philip. 3. Nostra politia in cœlis est. 2. Cor. 10. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia Deo, ad destruendas cogitationes &c. Ad hunc modum discernunt nostri utriusq; potestatis officia, et iubēt utramq; honore afficere & agnoscere, utramq; Dei donum & beneficium esse.

Si quam habent Episcopi potestatem gladij, hanc non habent, ut Episcopi ex mandato Euangelij, sed iure humano donatam a Regibus & Imperatoribus, & administrationem ciuilem suorum bonorum. Hæc interim alia functio est quam Ministerium Euangelij.

Cum igitur de iurisdictione Episcoporum queritur, discerni debet imperium ab Ecclesiastica iurisdictione. Porro secundum Euangelium, seu ut loquantur, de iure diuino, nulla iurisdiclio competit Episcopis, ut Episcopis, hoc est, his quibus est commissum ministerium uerbi & Sacramentorum, nisi remittere peccata. Item, cognoscere doctrinam, & doctrinam ab Euangelio dissentientem reijcere, & impios, quorum

nota

ARTICVLI FIDEI

nota est Impietas, excludere a communione Ecclesie, sine vi humana, sed uerbo. Hic necessario & de iure diuino, debent Ecclesie prestare obedientiam, iuxta illud, Qui uos audit, me audit.

Verum cum aliquid contra Euangelium docent aut statuunt, tunc habent Ecclesie mandatum Dei, quod obedientiam prohibet, Matth. 7. Cauete a Pseudopropheta. Gala. 1. Si Angelus de celo aliud Euangelium euangelizauerit, anathema sit, 2. Corin. 13. Non possumus aliquid contra ueritatem, sed pro ueritate. Item, Data est nobis potestas ad edificationem, non ad destructionem. Sic & Canones præcipiunt, 2. q. 7. Cap. Sacerdotes, & Cap. Oues. Et Augustinus contra Petiliani Epistolam inquit, Nec catholicis Episcopis consentiendum est, sicubi forte falluntur, aut contra Canonicas Dei scripturas aliquid sentiunt.

Si quam habent aliam uel potestatem, uel Iurisdictionem in cognoscendis certis causis, uidelicet matrimonij, aut decimarum &c. hanc habent humano iure, Vbi cessantibus ordinarijs, coguntur Principes uel inuiti, suis subditis Ius dicere, ut pax retineatur

Præter hæc disputatur, Vtrum Episcopi seu pastores

P R A E C I P V I .

pastores habeant ius instituendi caeremonias in Ecclesia, & leges de cibis, ferijs, gradibus ministrorum, seu ordinibus &c. condendi. Hoc ius qui tribuunt Episcopis, allegant testimonium, Adhuc multa habeo uobis dicere, sed non potestis portare modo, cum autem uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Allegant etiam exemplum Apostolorum, qui prohibuerunt abstinere a sanguine, & suffocato. Allegant sabbatum mutatum in diem Dominicum contra Decalogum, ut uidetur. Nec ullum exemplum magis iactatur q̄ mutatio sabbati. Magnam contendunt Ecclesiae potestatem esse, q̄ dispensauerit de praecepto Decalogi.

Quoties autem de hoc loco differimus, statim clamitant aduersarij, labefactata autoritate Episcoporum, fieri ἀτάξια, non posse mores populi gubernari, non coherceri uulgi petulantiam, deniq; sequi Cyclopicam uitam, qualis ab Euripide in hoc uersu describitur. πομπᾶδες, ἀκροῦει ὄνδ' ἐπ' ὄνδ' εἰς ὄνδ' ἐπος. Queruntur & abrogatis aliquibus legibus uulgus exemplum transferre ad omnes leges, & excussis uinculis ac frenis discipline sumere sibi infinitam licentiam, quae scandala innumera, distractiones Principum, dissipationes Ecclesi-

h arum,

ARTICVLI FIDEI

rum, seditiones, bella, & uastitates parit. Deniq;
ostendunt quam sit inimica generi humano ἀνάγ-
χια, & ex hoc fonte, quantum in omnem uitam
uiciorum & calamitatum exundet.

Monent igitur ad hæc tanta mala uitanda, sta-
biliendam esse auctoritatem Episcoporum, retinen-
das leges usitatas, in quibus etiam si qua sint incom-
moda, hæc docent condonanda esse communi ho-
minum imbecillitati, & propter tranquillitatem
dissimulanda, presertim cum nullus constitui status
possit, qui prorsus sit sine uicio. Allegant huc uer-
tus illud τὸ κακὸν ἐν κέρδιον, μὴ κίρητέον.
Commemorant exempla, motis legibus, aut mutata
politie forma in ciuitate Attica, Spartana, Roma-
na et alijs, quæ clades secuta sint. Romæ dissensio-
nes Consulium & Tribunorum quoties ciuilia bella ex-
citarunt?

Quantum autem hæc Senatorie conciones ad-
modum plausibiles sunt, & multorum animos ad-
uersus nos incendunt, tamen ueris & honestissimis
argumentis refutari possunt. Primum igitur peti-
mus ut illi Accusatores nostri historiam Ecclesie
omnium temporum intueantur, Nec putent sum-
mos uiros Prophetas & Apostolos fuisse sine sensu
communi.

PRÆCIPVI.

cōmuni, de adeo ferreos, ut tranquillitatem patriæ non amarint, aut adeo immanes, ut disciplinam leges, Regni ευταξίαν non maximi fecerint. Hi uero sapientissimi, optimi, & moderatissimi uiri Esaias, Ionas, Ieremias, Baptista, Christus, Petrus, Iacobus, Paulus, & intelligebant quantum bonum sit ciuili concordia, & amabant suos, amabant patriam, magno cum dolore spectabant dissidia & dilacerationem pulcherrimæ politiæ. Quoties illachrymat Christus, loquens de discordijs & sedicionibus gentis & urbis excidio. Quanquam igitur illa ciuilia officia & norant optime, & maxime amabant Prophetae & Apostoli, tamen cogebantur diuino mandato belligerari cū regno diaboli, proponere celestem doctrinam, colligere Deo Ecclesiam, & seruire salutis æternæ multorum hominū. Hæ sunt primæ leges anteferendæ ceteris omnibus, Non habebis deos alienos. Non usurpabis nomen Dei uanc. Item de filio Dei, Hic est filius meus dilectus, Hunc audite. His legibus necesse est obtemperare, necesse est ueram de Deo doctrinam, ueros cultus amplecti, & fugere errores contumeliosos in Deum, uel si fractus illabatur orbis. Nulla res humana his Dei mandatis anteferenda est, non uita nostra, non amici, non ciuium concordia.

h. ij   Moise

ARTICVLI FIDEI

Moyses uir sapientissimus & haud dubie politicus, imponit tribui Leuiticæ munus docendi, ac sciens qualia sint doctorum certamina & pericula, præmonet de eo, quod iudicabat esse difficilimū, & iubet anteferri defensionem ueræ doctrine. Sic enim ait Deute. 33. Hi custodient eloquium tuum, qui parentes, liberos, fratres obliuiscuntur.

Experimur & ipsi non leue onus impositum esse docentibus, scuitur in nostros multis locis. Nos ipsi duriter premimur, Ipsa etiam patriæ discordia nobis ingentem dolorem adfert. Sed ut dictum est, necesse est his magnis incommodis anteferre mandatum Dei, de uera doctrina amplectenda, & abijciendis erroribus. Nec nobis ignota sunt ea quæ a prudentibus de legum mutationibus scripta sunt, Meminimus illam Platonis uocem, ut delirantium parentum, ita desipientis patriæ mores ferendos esse. Sed hæc præcepta suas metas habent, Ferenda est seruitus sine impietate. Non probanda est Idolomania, non Euangelij lumen extinguendum.

Deinde cur nobis aduersarij nostri concionantur de hac moderatione, cum ipsi interim ciues, & membra Christi interficiant. Facile possent sarcizare con-

P R A E C I P V I.

re concordiam, & ordinis auctoritatem tueri, si uiciosos cultus & iniustas leges abolerent. Nunc dimicant non de Ecclesiae salute, sed de suis opibus & uoluptatibus, Nolunt reprehendi εἰδωλομανας in Missa & inuocatione mortuorum, quia nolunt diminui questum, defendunt uagas libidines, quia coelibatus est utilis retinendis opibus. Haec nemo non uidet, Quare illas Senatorias conciones omitant, in quibus, ut uerbis utar Poetae ueteris, σεμνοῖς λόγοισιν ἀισχρὰ μηχανώμενοι, Specioso pretextu non toleranda flagitia confirmare student.

Adijcio & alteram defensionis nostrae partem ueram & simplicem, Non facimus ἀναρχίαν. Docemus maxime uenerandum esse ministerium Euangelij, & obedientiam ei deberi, in his quae iuxta Euangelium propria sunt eius ministerij. Impius & execrandus est, qui speciosos pedes euangelizantium pacem, non reucrenter excipit. Deinde & politica potestas, quae gladium gerit, ornata est nostris literis, Itaque de Anarchia, falsum crimen est.

Nunc uenio ad questionem propositam de legibus Episcoporum, de quibus primum tenenda est regula certissima, quae nemini liceat condere leges

h iij pugnantes

ARTICVLI FIDEI

pugnantes cum mandatis Dei. Nota est enim Pauli sententia. Si angelus celestis aliud Euangelium doceat, anathema sit. Ex hoc fundamento, quod firmum & immotum est, facile extrui cetera possunt. Iam tres ordines sunt decretorum Pontificiorum, Quaedam decreta cogunt peccare, ut lex de coelibatu, leges de priuatis Missis, in quibus fit oblatio & applicatio pro uiuis & mortuis, & opinio transubstantiationis uiciosam adorationem parit, mandata de inuocatione mortuorum. De his legibus facile est iudicium, quia enim aperte pugnant cum mandatis Dei, regula sequenda est Apostolorum, Oportet Deo magis obedire quam hominibus.

Secundus ordo est rituum, qui de rebus sua natura medijs loquuntur, ut sunt leges de ciborum & dierum discrimine, & similibus rebus, Cum his rebus adduntur opiniones falsae, non iam sunt media. Assuunt autem aduersarij alij magis, alij minus absurdas opiniones, falsas tamen, propter quas & leges illae & ritus abijciendi sunt, ne confirmentur uiciosi cultus. Plurimi fingunt opera humanarum traditionum, ut satisfactiones & similia, mereri remissionem peccatorum, Haec opinio aperte falsa est, transfert enim beneficium Christi in
humanis

P R A E C I P V I.

humanas ceremonias, Nec opus est longa refu-
tatione, uno Pauli fulmine contenti simus. Euacuati
estis a Christo, qui in lege iustificamini, excidistis
a Christo. Hæc sententia satis docet, homines non
mereri remissionem peccatorum proprijs operibus
uel diuinæ legis, uel traditionum humanarum.

Alij admoniti, quantum primus hic error hã-
beat absurditatis, incipiunt uerecundius loqui de
traditionibus, Sed tamen errorem non tolerandum
retinent, dicunt hæc opera, etsi non merentur re-
missionem peccatorũ, tamen esse cultus Dei, id est,
opera, quorum finis sit immediatus, ut per ea Deus
honore adficiatur. Acerrime resistendum est &
huic errori, Christus enim aperte dicit. Frustra co-
lunt me mandatis hominum. Et Paulus expresse
damnat ἐθελοθρησκίας ad Colossenses. Et cum
oporteat cultus Dei in fide fieri, necesse est nos ha-
bere Dei uerbum, quod testetur opus Deo placere.
Quomodo enim potest conscientia Deo offerre o-
pus, si non extet uox Dei, quæ ostendat Deum sic
uelle coli, uelle hoc honore adfici. Sed hanc de fide
doctrinam impij homines non intelligentes, omni-
bus seculis horrenda audacia finxerunt cultus sine
mandato & uerbo Dei, quod si fieri licet, non pos-

h iij test

ARTICVLI FIDEI

test dici causa, cur non placeant Deo Ethnica sacrificia, mactationes canum, hostiæ lampsacene, & alia portenta. Quo ruit humana audacia non solum apud Ethnicos, in fingendis cultibus, sed etiam in Pontificio coetu excogitatis subinde nouis & absurdis ceremonijs, in inuocatione mortuorum, in ueneratione sanctorum, in Monachorū Ἐσθητολογίας. Simus igitur uigilantes hoc loco, nec sinamus Ecclesijs obtrudi leges, quæ proponunt opera sine mandato Dei, tanquam cultus & iusticias. Et cum hanc de cultibus opinionem assuant omnes aduersarij, etiam qui uerecundissime loquuntur, sciamus pium opus esse, reclamare, & uiolationem talium traditionum exemplum ostendere, ex quo p̄ij discant, quid sentiendum sit. Sicut de Attalo scribit Eusebius, diuinitus iussum esse, ut alteri cui-dam diceret uescenti tantum pane, sale, & aqua, ut cibis communibus uteretur, ne alijs errorem offunderet.

Porro hic secundus error, de cultu, late uagatus est. Multi enim in Ecclesia decepti sunt κακοζήλια Leuitarum ceremoniarum, ac putauerunt in nouo Testamento oportere similes aliquos ritus esse, & hos esse cultus Dei, seu res per quas uelit Deus se honore adfici, & iusticias esse. Ideoque
tribuerunt

PRÆCIPVI.

tribuerunt Episcopis auctoritatem tales ritus & cultus instituendi. Hunc Pharisaicum errorem Christus & Apostoli taxarunt, qui docent cultus in nouo Testamento esse poenitentiam, timorem Dei, fidem, & opera decalogi, ut Paulus inquit. Regnum Dei non est esca & potus, sed iusticia & pax & gaudium in spiritu sancto. Qui enim in his seruit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus. Monachi se Nazareos esse fingeant, Sacrificuli pro mortuis sacrificantes, fingeant se imitari Aharonem offerentem. Sed hæc exempla non conueniunt. Monachorum ritus, & uenditæ sacrificulorum Missæ nullum habent uerbum Dei, Imo admixtæ sunt multæ absurde opiniones, quas in Ecclesia taxari necesse est.

Tertius error est opinio necessitatis, Quæ imaginantur Ecclesiam esse similem ceteris politijs humanis, cogitant regnum esse in quo Episcopi ut Reges, potestatem habeant condendi leges nouas extra Euangelium, & his necessario obediendum esse, sicut Regum legibus necessario obediendum est, presertim cum hæc uita hominum carere ceremonijs non possit. Et hæc opinio necessitatis sæpe excitauit certamina, dum suos quisq; ritus hu-

h v   manos

ARTICVLI FIDEI

manos tanquam necessarios defendit. Sed Christus & Apostoli docent tales ritus sine mandato Dei propositos, non habendos esse pro rebus necessarijs. Contra hanc libertatem sancitam & constitutam autoritate diuina, non est recipienda opinio, q̄ uiolatio traditionum mediarum extra casum scandali sit peccatum. Huc pertinet dictum Pauli, Nemo uos iudicet in cibo, potu, uicibus diei festi &c. Nam iudicare significat obligare conscientias, & damnare non obtemperantes. Item ad Galatas, 5. State in libertate, qua Christus uos liberauit &c.

Haecenus dictum est, quatenus non liceat aut econdere traditiones aut adprobare. Querat igitur aliquis, an uitam hanc hominum sine ordine, sine ritibus esse uelimus. Nequaquam. Sed docemus pastores ueros Ecclesiarum posse in Ecclesijs suis publicos ritus instituere, sed tantum ad finem corporalem, hoc est, boni ordinis causa, uidelicet ritus utiles ad docendam multitudinem, ut certos dies, certas lectiones, & siqua sunt similia, sed sine supersticione, & sine opinione necessitatis, ut ante dictum est. Et has ordinationes uiolare extra casum scandali, non ducatur esse peccatum, sed si cum scandalo uiolentur, ubi Ecclesiae recte constitutae sunt,

PRAECIPVI.

tute sunt, nec error est in doctrina, Sciat uiolans tali loco se peccare, quia Ecclesiae recte constitutae tranquillitatem perturbat, aut alios a uero ministerio abducit. Haec ratio satis munit auctoritatem utilium traditionum, & non inijcit laqueum conscijs.

Sic Ecclesia inicio certos dies ordinauit, diem Dominicum, Natalem Christi, Pascha, Pentecosten &c. Nec dispensauit Ecclesia de decalogo, sed auctoritas diuina ceremonias legis mosaicae abrogauit, & tamen populum scire oportet quando conueniendum sit, ad Euangelium, & ad Christi ceremonias. Ideo aliqui dies constituti sunt, sine illis opinionibus de quibus supra diximus, Ac manet in decalogo genus ut aliquibus temporibus conueniamus ad haec pia exercitia, species uero quae erat ceremonia, libera est. Ideo non retinuerunt Apostoli septimum diem, sed maluerunt uti primo, ut & de libertate & de resurrectione Christi pios admonerent.

Ea quae obijciuntur, facile dilui possunt. Apostolorum decretum, de Idolothyltis & scorracione est morale & perpetuum. Quod autem addiderunt de sanguine & suffocato, scandali ratio, eo tempore, habita est, Nam mos erat etiam ante Apostolos

ARTICVLI FIDEI

stolos, ut domiti a Iudæis abstinerent a sanguine
& suffocato. Nihil igitur noui adiunctis ad societa-
tem suam imponebant, sed usitatum ritum ueterem
& gratum utrisq; Iudæis pijs & socijs, nondum
mutarunt.

Quod Christus ait. Adhuc multa uobis dice-
re habeo, certe non de futilibus ceremonijs Ponti-
ficū intellexit, nec de nouis articulis fidei, sed de eo
ipso Euangelio illustrando, quod iam tradiderat.
Ideo postea addit de officio spiritus sancti, non al-
laturū esse aliud doctrinæ genus, sed luce sua per-
fusurum mentes Apostolorum, ut Euangelium de
uoluntate Dei iam traditum intelligerent. Ideo ait
Ioan. 14. Ille uos docebit omnia, & rediget uobis
in memoriam omnia quæ dixi uobis. Item, Non lo-
quetur a seipso, sed quæ audit, loquetur.

Obijciuntur & alia dicta quæ præcipiunt de
obedientia. Obedite prepositis uestris. Toties re-
spondimus maxime necessariam esse obedientiam
in ijs quæ propria sunt ministerij diuinitus manda-
ti, Nam hæc dicta non constituunt Episcopis rega-
num extra Euangelium. Christus dedit eis certa
mandata, His iubet nos parere, Deinde etiam prohi-
bit institui novos cultum. His uetat parere. Me-
te sunt

P R A E C I P V I.

te sunt constitutæ intra quas & autoritas pasto-
 rum, & nostra obedientia consistere debet. Sed has
 metas audacissime tollunt Episcopi, qui triplicem
 sibi arrogant potestatem, qua confirmant perni-
 ciosissimos errores, uidelicet, Regiam seu præto-
 riam potestatem interpretandæ scripturæ, deinde
 potestatem instituendî cultus, tertio, Regiam po-
 testatem ferendarum legum. Ita transformant Ec-
 clesiam in humanam politiam, imaginantur, ut in
 regno, Princeps aut Pretor est legis interpretes, &
 ut Princeps habet potestatem ferendæ nouæ legis, ita
 in Ecclesia oportere similem esse Episcoporum po-
 testatem. Nec uolunt Ecclesiam mutis literis, ut di-
 cunt, Prophetarum & Apostolorum gubernari,
 quæ cum interdum non satis explicent ea quæ pro-
 pōnunt, ambiguitas parit dissensiones ac discor-
 dias. Cōtendunt igitur opus esse uoce regia seu præ-
 toria, scriptum ambiguum interpretante. Et nisi
 huic interpretationi necessario parendum esset,
 nullum fore controuersiarū & dissidiorum finem.
 Item, Nisi pro temporum ratione leges condere
 possent, qualis esset ἀτάξια. Hæc uerbis ornân-
 tur, & sunt πῖθωνά, quia sunt imitatio humana-
 rum politiarum. Et hæc imaginationes omnibus etâ-
 tibus inde usq; ab initio mundi nocuerunt Ecclesiæ,
 & semper

ARTICVLI FIDEI

& semper nocebunt. Ideo pij admonendi sunt, ne
 his præstigijs capiantur, Deus uult Ecclesiam regi
 suo uerbo tradito per Christum & Apostolos, Et
 hanc suam uocem uult sonare per ministros. Et
 quanquam sapientiam continet positam extra con
 spectum rationis, tamen ipse sermo propheticus &
 Apostolicus certus est & non ambiguus, Ideo ait
 Petrus, Recte facitis attendentes sermoni prophe
 tico, tanquam lucernæ in tenebris. Habet etiam
 Ecclesia donum interpretationis, id est, intellectum
 celestis doctrinæ, Sed id donum non est alligatum
 ad Episcoporum titulum aut ordinem, Ideo nequa
 quam est potestas interpretandi similis regie &
 prætorie, sed eruditi in uerbo Dei & renati spi
 ritu sancto ubicunq; sunt, adsentiuntur uerbo Dei,
 & id intelligunt, alij magis, alij minus. Ergo præ
 denter de illis uallis pontificiæ potentie iudican
 dum est. De legibus breuiter dicit Petrus, Quid ten
 tatis Deum, imponentes iugum &c.

Complexi sumus summam doctrinæ Euange
 icæ necessariam Ecclesijs, Nec dubitamus has ipsas
 sententias nostras uere esse doctrinam in scrip
 tis prophetis & Apostolicis traditam, & con
 sensum catholicæ Ecclesiæ Christi, cui etiam eru
 ditiores

PRÆCIPVI.

ditiores scriptores Ecclesiastici testimonium sæpe
perhibent. Ac offerimus nos ad explicationem lon
giorem, ubicunq; opus erit. Oramus autem Deum
patrem Domini nostri Iesu Christi, ut ipse Ecclesi-
am suam, sanguine filij redemptam, gubernet, ser-
uet, purget & augeat. Amen.

Cæsaræ Maiest. V.

Fideles & subditi.

Ioannes dux Saxonie Elector.
Georgius Marchio Brandenburgensis.
Ernestus dux Luneburgensis.
Philippus Landgravius Hessorum.
Ioannes Fridericus dux Saxonie.
Franciscus dux Luneburgensis.
Vuolfgangus Princeps ab Anhalt.
Senatus Magistratusq; Nurnbergen[sis].
Senatus Rentlingen[sis].